

Blädinge kyrkogård

Allbo kontrakt

Växjö stift

Jenny Svensgård

Smålands museum rapport 2007:29

© 2007 SMÅLANDS MUSEUM
VÄXJÖ 2007
ISSN1403-2902
PRODUKTION OCH DISTRIBUTION:
Smålands museum, Box 102, 351 04 Växjö
ALLMÄNT KARTMATERIAL: Medgivande 507-98-29

Innehåll:

Inledning	sid 3
Blädinge kyrkogård	sid 9
Beskrivning av kyrkogården idag	sid 10
Beskrivning av enskilda kvarter	sid 13
Sammanfattning	sid 18
Ordförklaringar	sid 20

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentariska. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för värden av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift utför Smålands museum en inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kronobergs län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattar de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/ samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144).

anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården

upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravnings-traditioner. I rapporten finns exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Kronobergs län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier David Fuchs, Jenny Svensgård, Jessica Wennerlund och Helena Åkerberg vid Smålands museum i Växjö. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kronobergs län, ATA, Smålands museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

KORT KYRKOGRÅRDSHISTORIK

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Fram till 1960-talet används denna typ av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögnas gravvårdar allt mer exklusiva. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl.a. tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

VÄXJÖ STIFT – EN KORT HISTORIK

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska kyrkoprovinsen styrdes under tre kvarts sekel från Danmark.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinsen pågick dock samtidigt och när Uppsala, genom en påvlig skrivelse år 1164, blev ärkebiskopssäte bestod den nya svenska kyrkoprovinsen av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet tillskapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Varendsdelen utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Uppgifterna kring vilka områden som omfattades av den nyinrättade biskopsstolen i Växjö är dock inte entydiga då Växjöstiftets avgränsning mot Linköping relativt omgående blev föremål för en segdragen konflikt främst rörande de båda landen ”Finnveden och Njudung” vilka tillsammans med virdarnas land ”Värend” kom att utgöra en särskild lagsaga, den s.k. Tiohärads lagsaga. Tiohäradslagens kyrkobalk utgör en viktig källa till kunskap om samhällsförhållanden under de första kristna århundradena och var den gällande kyrkolagen i Växjö stift och angränsande delar av Linköpings stift långt fram i tiden. Kyrkobalken föreskrev de rättigheter och skyldigheter som gällde beträffande uppförande av kyrka och anskaffande av inventarier härtill samt tillsättning av präst och ansvaret för dennes ekonomiska bärning. Lagstiftningen innefattade också bestämmelser om biskopen och dennes uppgifter. Till dessa hörde framförallt vigning av präster och kyrkor men också ansvaret för läran samt utövandet av såväl administrativ som juridisk myndighet liksom ekonomisk förvaltning.

Företrädarna för det nyinrättade Växjöstiftet torde ha hävdats att biskopsdömet borde sammanfalla med lagsagan. Från Linköpings stift sökte man uppenbarligen inskränka den nya stiftsbildningen till att endast omfatta Värend. Frågan kring stiftets utbredning kom slutligen att fastslås genom den påvlige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248 genom vilken Finnveden och Njudung tilldelades Linköpingsstift medan Växjöbiskopen fick nöja sig med Värend. Därigenom kom Växjöstiftet att bli det i särklass minsta stiftet i den svenska kyrkoprovin sen med endast omkring 60 socknar. För stiftsledningen i Växjö innebar stiftets begränsade omfattning en motsvarande begränsning av ekonomiska resurser och inflytande.

Ungefär ett århundrade efter Växjöstiftets bildande konstituerades domkapitlet som i stiftsstyrelsen har varit rådgivande och ställföreträdande. Domkapitlets uppgift var främst att svara för gudstjänst och undervisning i domkyrkan.

År 1555, i samband med att Kalmar ordinarie dom bildades, överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden utgjordes då av Västbo, Östbo och Sunnerbo härader och hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift.

När Jönköpings och Kalmars ordinarie dömen upphörde 1568 återgick man praktiskt taget till den gamla stiftsindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudungs härader lades till Växjö stift dit också Östra Njudungs härad fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista härader till stiftet i Växjö.

Denna indelning av stiftet bevarades fram till 1900-talets början då en väsentlig förändring av den yttre ramen kom till stånd och Kalmar stift bildat 1603, slogs samman med Växjö stift. Beslut i frågan fattades vid 1903 års riksdag. En sammanslagning skulle äga rum i samband med nästa biskopsvakans i något av de två stiftet. Detta realiserades sedan biskop Tottie i Kalmar avlidit varefter sammanslagningen ägde rum den 1 augusti 1915. Kalmar stift omfattades då av Handbörds, Stranda, Norra och Södra Möre härader samt Öland.

Av svenska kyrkans tretton stift kommer Växjö på femte plats såväl med avseende på areal som på folkmängd. Växjö stift omfattar sedan 1915 större delen av Småland samt Öland. De delar som ej innefattas av stiftet är Aspelands, Sevede och Tjust härader i norra delen av Kalmar län samt Södra och Norra Vedbo härader i nordöstra delen av Jönköpings län, som alla ingår i Linköpings stift, samt Mo härad i nordvästra Jönköpings län vilket är en del av Skara stift. Växjö stift är indelat i sexton kontrakt nämligen Kinnevald, Allbo, Sunnerbo, Konga, Vidinge, Tveta, Vista, Östbo, Västbo, Västra Njudung, Östra Njudung, Norra Möre, Södra Möre, Stranda och Handbörd, Ölands norra samt Ölands södra kontrakt. Att kontrakten i officiella sammanhang ofta nämns i just denna ordning speglar stiftets utveckling med utgångspunkt från det gamla Värendsstiftet kompletterat med Kalmar stift.

Vid millenniumskiftet blev Svenska kyrkan ett eget trossamfund och statskyrkan i Sverige upphörde. Växjö stift har arbetat med den kyrkliga indelningen och strukturförändringar pågår där församlingar slås samman, eller delas. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner.

BLÄDINGE KYRKOGRÅRD

Blädinge by ligger i Blädinge socken, Allbo kontrakt, Alvesta kommun, Kronobergs län, Växjö stift.

BLÄDINGE KYRKOGRÅRD

Kyrka och kyrkomiljö

Blädinge är beläget vid sjön Salens västra strand i Blädinge socken, Alvesta kommun. Blädinge sockencentrum med kyrka, sockenstuga och prästgård har medeltida ursprung och Blädinge socken omnämndes första gången i skriftliga källor ca 1290 som ”presbyter de Blaethinge”.

Den nuvarande kyrkan ersatte under senmedeltiden en kyrkobyggnad som troligtvis var en stavkyrka. Kyrkan har fått en nyklassicistisk prägel efter ombyggnaderna på 1780-talet och 1834. Den är uppförd i sten och putsad och avfärgad i vitt. Taket är täckt med spån.

Inom kyrkogården finns även ett bårhus och i det nordvästra hörnet står familjen Mörners gravkor. I anslutning till kyrka och kyrkogård finns såväl den gamla skolan, idag församlingshem, som ett kyrkstall.

Byskolan som idag används som församlingshem. Strax vänster om byggnaden finns en ekonomibyggnad som används som redskapsbod för skötseln av kyrkogården.

Kyrkstallet.

1961 efter att diskussioner hade hållits kring om det Mörnerska kapellet skulle byggas om till bårhus. Bårhuset är ritat av Hans Lindén, Växjö.

Kort historik

- 1811 utvidgning av kyrkogården i söder.
- 1832 utvidgning av kyrkogården i norr och nordost. Samtidigt planterades en trädkrans av lind och lönn.
- 1868 utökning av kyrkogårdsmuren mot öster. En stenlagd gång lades från västra kyrkogårdsingången fram till kyrkporten. Lönnar planterades liksom syrenbuskarna som växer innanför muren.
- 1950-talet anlades gräsmattor och gravstenar sattes i rätta rader mot rygghäckar. Stenramar togs bort eller täcktes över.

Kyrkogårdens historia

Blädinge kyrkogård har medeltida ursprung. Den tidigaste uppgiften om utvidgning av kyrkogården är från 1811 då Anders Koskull, Engaholm, avstod från den lilla avgårdning som använts som kålgård vid Blädinge Norregård. Den låg söder om kyrkan mellan kyrkogården och landsvägen. Ytterligare en utvidgning gjordes åt norr och nordost 1832. I samband med utvidgningen planterades en trädkrans av lindar och lönnar. Vid laga skifte 1868 utökades ringmuren mot öster och en vallmur med uppfyllning av jord på insidan anlades. Samtidigt lades en stenlagd gång från den västra kyrkogårdsingången fram till kyrkportalen i väster, en del nya lönnar planterades liksom syrenbuskarna som växer på insidan av muren. På de flygfoton som finns från 1940-talet kan man se hur stora delar av kyrkogården var grustäckt och gravarna var markerade med gravkullar bevuxna med troligtvis vintergröna. Gravstenarna var inte så många och några gravvårdar var omgärdade av stenramar och staket. På 1950-talet anlades gräsmattor och gravstenarna placerades i rätta rader med stöd av rygghäckar. De flesta stenramarna togs bort eller täcktes över. Ett bårhus uppfördes och invigdes

Flygfoto över Blädinge kyrka från 1946. Här ser man att stora delar var täckt med grus och hur gravarna var markerade med gravkullar täckta av vintergröna.

BESKRIVNING AV KYRKOGÅRDEN IDAG

Allmän karaktär

Blädinge kyrkogård är en mindre lantkyrkogård som sedan medeltiden har använts kontinuerligt. Den är vackert belägen på en sluttning ner mot sjön Salen. Kyrkogården har genomgått stora förändringar genom tiderna och den omgrävning och upprättning av raderna som gjordes på 1950-talet raderade det mesta av ett tidigare gravskick. Den är idag uppdelad i åtta kvarter som är placerade söder, öster och norr om kyrkobyggnaden.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas av en gråstensmur uppförd i kallmursteknik. Mot öster och syd är muren konstruerad som en vallmur. Mitt på den östra sidan ligger släkten Gyllenkroks gravplats som omhägnas av ett staket i form av kedjor mellan järnstolpar.

Utanför muren sydväst om den västra ingången finns en flat sten som eventuellt kan ha använts som så kallad brudsten.

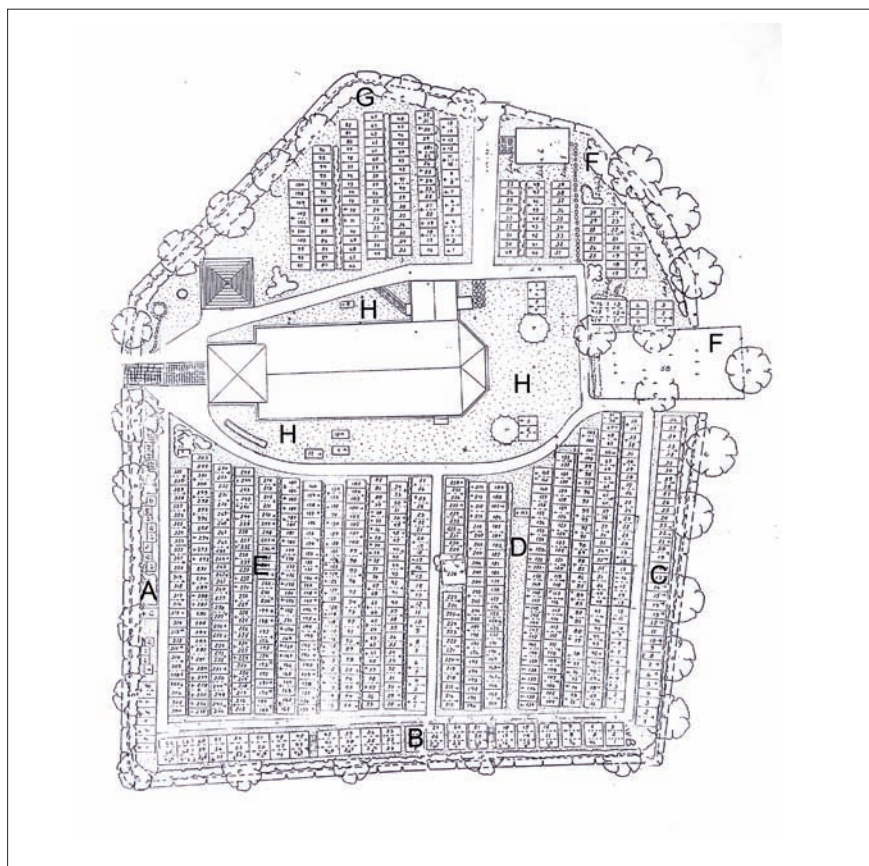
Ingångar

Kyrkogården har två ingångar. Huvudingången som finns på västra sidan mitt för kyrkans västra portal är försedd med en dubbel järngrind från 1868/69. Den tillverkades av smeden Henrik Jonsson i Oby och ersatte en tidigare grind från 1832. Denna första grind sattes tillbaka 1961 i den ingång som öppnades upp i norra delen av muren när bårhuset uppfördes.

I östra muren söder om släkten Gyllenkroks gravplats finns en muröppning som huvudsakligen används i samband med skötseln av kyrkogården. Före 1832 fanns en stiglucka istället för den grind i huvudingången som då sattes in i muren. Troligtvis har det funnits ytterligare en stiglucka.

Gångsystem

Kyrkogården är planerad i åtta kvarter, A – H. Runt kyrkans norra, östra och södra sida finns gräsmatta, smalast mot norr och bredast mot öster. Utanför denna finns en grusgång. Mellan kvarteren finns också gångar med grus. Från den västra grinden går en bred gång av stenplattor fram till västra kyrkporten. En grusgång leder från norra grinden och in mellan kvarteren F och G.

Huvudentrén in till kyrkogården. Grinden är tillverkad av smeden Henrik Jonsson i Oby 1868/69.

Norra ingången som tillkom när bårhuset byggdes på 1960-talets början. Grinden är den grind som tidigare satt i huvudentrén och som tillverkades 1832 av smedmästaren Z. Malm från Ströby.

Rygghäckarna inom kvarteren är av tre olika sorter, ölandstök, rosenspiréa och häckoxbär. Foto: David Fuchs.

Kyrkogårdsmurens sydvästra hörn. Här syns även syrenhäcken och trädkransen av lönn och lind.

1801 anhöll grevinnan Sophia Elisabet Mörner på Oby, om att på egen bekostnad uppföra en grav åt sig på norra sidan om kyrkan. Gravkoret rymmer idag 22 kistor.

Bårhuset är ritat av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö och invigdes 1961.

Vegetation

Utefter murens insida finns en syrenhäck och en trädkrans av lönn och lind. De olika kvarteren skiljs åt genom häckar av ölandstok, rosenspiréa och cotoneaster. Vid Cederströmska gravplatsen växer på norra sidan två hängaskar. Vid släkten Gyllenkroks gravplats står tre lindar. Kvarteren är täckta av gräsmattor utom Gyllenkroks och Cederströms gravplatser som är täckta med grus.

Gravvårdstyper

Kyrkogården ligger på sluttningen ner mot Salen. Äldre och yngre gravvårdar står/ligger blandat i kvarteren. I södra och sydöstra delen finns flest äldre gravstenar. Inom kyrkogården finns två gravkapell, Mörnerska gravkoret och Gyllenkrokska släktens gravplats. Äldre borttagna gravstenar har placerats mot den östra murens utsida norr om släkten Gyllenkroks gravplats.

Byggnader

Inom kyrkogården finns förutom kyrkan ett gravkor rest över släkten Mörner. Byggnaden är placerad ca fyra meter in i kyrkogårdens norra del. Det är en stenbyggnad som är vitputsad, taket är pyramidformat och täckt med skiffer. Vid den norra ingången ligger bårhuset som är uppfört 1961. Det är vitputsat och taket är ett sadeltak täckt med spån.

En av de äldre gravvårdarna som är prydd med en medaljong av den danske konstnären Thorvaldsen, motivet föreställer "Natten". Under namnplattan i marmor finns ett plastiskt framställt handslag med en manlig och en kvinnlig hand (symbol för vänskap).

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A, B och C

ALLMÄN KARAKTÄR

Kvarter A, B och C är en rad breda och löper längs med den västra, södra och östra muren söder om kyrkan. Kvarter A är det område som är minst utnyttjat. Ytan är grästäckt och avgränsas mot övriga kvarter med en grusgång. Mot muren är en syrenhäck planterad och här växer även lönnar som tillhör trädkransen.

GRAVVÅRDSTYPER

Gravvårdarna är varierande gällande form, här finns såväl liggande som stående gravstenar främst i diabas och grå granit. Här finns även någon huggen i den ljusare röda Växjögraniten och såväl ett gjutjärnskors som ett kors i smidesjärn. De äldsta gravstenarna är resta kring början av 1900 och kvarteren har sedan dess utnyttjats kontinuerligt. I kvarter C finns en hög smal gravsten krönt med ett kors och försedd med en Thorvaldsenmedaljong med motivet "Natten". Höjden på gravvårdar varierar. Största antalet är låga, rektangulära. Gravstenarna till urngravarna är liggande naturstenar. I den norra delen av kvarter C finns ett antal mer monumentala gravstenar och där finns även spår av stenstolpar och kedjor som inhägnat en gravplats.

Såväl bibelords- och psalmhänvisningar som titlar och orter är vanliga. Bland titlarna syns exempelvis hemmansägare, häradsdomare, kriminalkommisarie, folkskollärare och lärarinna. Exempel på ort/gårdsnamn är Blädinge Västregård, Näs, Blädinge stom Klockaregård och Granebo.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH KARAKTÄR

Kvarteren är liksom största delen av kyrkogården blandat gällande gravvårdars ålder och utseende. Det utmärkande med dessa kvarter är dess smala form som följer kyrkogårdsmuren och på så sätt inramar de övriga kvarteren i den södra delen av kyrkogården. Monumentala och äldre gravvårdar bör om möjligt bevaras eller återanvändas. I övrigt är kvarteret relativt okänsligt för nytilskott.

Kvarter D och E

ALLMÄN KARAKTÄR

Kvarter E och D är belägna i kyrkogårdens södra del och de delas av och omgärdas av grusgångar. Ytorna är gräsbevuxna och här finns bland annat ett par hängaskar vid en av de äldre gravplatserna. Kvarter E och D ingår i den del av kyrkogården som grävdes om och där raderna rätades upp på 1950-talet. De flesta raderna delas av med häckar av olika sorter, cotoneaster, rosenspirea och ölandstok. Här finns äldre gravvårdar bevarade, där de äldsta är från 1800-talet men största delen är ifrån 1920 – 1980-talen. I kvarter E fanns en allmän linje vilken syns som diskreta små hällar i diabas från 1920 – 40-talen.

GRAVVÅRDSTYPER

Den största delen av gravvårdarna är ifrån 1920 – 1960-talen. De flesta är breda och lägre och huggna i diabas men även grå eller röd granit. Det finns även högre smalare huggna i främst diabas. I kvarteren finns även tre hällar i gjutjärn. Bland de mer intressanta stenarna är två liggande gravvårdar som är försedda med ett hål i mitten där fetbladsväxter är planterade. Gravvårdens främre kant är försedd med inskription. En av de äldre gravplatserna utgörs av Krigs-Presidenten och General-Lieutnanten Cederström och hans makas grav. Gravstenen är av kalksten och gravplatsen är täckt med grus och omgärdad av ett gjutjärnsstaket. I anslutning till graven är två hängaskar planterade. I kvarter E finns en rest av en gravkulle med vintergröna kvar. I samma kvarter finns även enkla små kvadratiska hällar som man ofta finner på gravvårdar som tillhört den allmänna linjen.

Såväl ort, bibelord- och psalmhänvisning som titlar är vanliga. Bland titlar märks exempelvis nämndeman, lärarinnan, postmästare, hemmansägare, kyrkovärd, f d soldat, handlanden, Exempel på ort/gårdsnamn är Ulvagraven, Hjälmalyd, Sparrhult och Geramon.

Del av kvarter B med för kvarteren vanliga gravstenar. Låga, rektangulära huggna i diabas och grå granit.

Vy över kvarter C. Kvarter A, B och C är alla en rad breda och löper längs med muren i väster, syd och öster.

Kvarter D är planerat på sluttningen ner mot sjön Salens västra strand.

Raderna med gravar i kvarter D och E skiljs åt av rygghäckar av olika sorter; cotoneaster, ölandstök och rosenpirea.

Gravstenen över Krigs-Presidenten och General-Lieutnanten Cederström och hans maka. Graven är omgärdad av ett gjutjärnsstaket och flankeras av två hängaskar.

Gravkulle i kvarter E. Den har tidigare varit omgiven av jord och grus.

En av två gravstenar som vid inventeringen i östra delen av Kronoberg endast har hittats på Blådinge kyrkogård.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH KARAKTÄR

Kvarteren speglar en lantkyrkogård som förändrats på 1950-talet genom den omgrävning och upprättning av rader som var vanlig på denna tid. Här finns dock spår kvar av en tidigare gravhållning i form av exempelvis en gravkulle och Cederströms gravplats som är inhägnad med gjutjärnsstaket och täckt med grus. Likaså de enkla små kvadratiska hållarna som hör till den allmänna linjen berättar om en annan tid. De för Blädinge kyrkogård speciella liggande gravstenarna med hål i mitten är särskilt intressanta. Dessa olika typer av gravvårdar bör om möjligt bevaras eller återanvändas. I övrigt är kvarteret relativt okänsligt för nytillskott. Denna del av kyrkogården är genom sin placering på en sluttning ner mot sjön särskilt estetiskt tilltalande.

Kvarter F

ALLMÄN KARAKTÄR

En stor del av kvarter F utgörs av släkten Gyllenkroks gravplats som ligger rakt öster om kyrkan. Gravplatsen är grustäckt och omgärdas av ett staket av gjutjärnsstolpar mellan vilka kedjor är fästa. Gravplatsen är privat och underhålls inte av församlingen. I kvarterets norra del är bårhuset placerat. Mellan bårhuset och släkten Gyllenkroks gravplats finns några rader med gravvårdar men kvarteret är inte fullt utnyttjat.

GRAVVÅRDSTYPER

På släkten Gyllenkroks gravplats finns ett tiotal gravstenar i skiftande ålder och utseende. Flera är mer monumentala och huggna i grå granit eller diabas, några är av marmor. Övriga gravstenar i kvarteret är lägre och huggna i diabas, grå eller röd granit. Bland de intressanta stenarna märks exempelvis den över kusken J Nilsson rest 1834.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH KARAKTÄR

Släkten Gyllenkroks gravplats är kulturhistoriskt intressant. Gravstenen rest över kusken J Nilsson är både genom sin form men främst pga titeln såväl lokalhistoriskt som kulturhistoriskt intressant. Dessa två helt olika gravplatser berättar om en del av traktens historia med de stora gårdarna och de yrkesgrupper som var knutna till dem. Som bärare av denna historia är det önskvärt att de bevaras.

Kvarter G

ALLMÄN KARAKTÄR

Kvarter G är beläget norr om kyrkan och här är raderna precis som i kvarter D och E avdelade med häckar av blandade sorter. I kvarterets västra hörn står släkten Mörners gravkor.

GRAVVÅRDSTYPER

De äldsta gravvårdarna är ifrån tidigt 1900-tal medan största antalet är ifrån 1960-talet. De flesta gravstenarna är låga och breda och huggna i diabas, grå eller röd granit. Bland speciella gravstenar märks en marmorskiva samt en liggande slät gråsten. Titlar är inte vanliga däremot är ortnamn och bibelords- och psalmhänvisningar vanligt. Exempel på ort/gårdsnamn är Färanäs, Sissleboda och S Vare.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH KARAKTÄR

Särskilt intressant inom kvarteret är Mörners gravkor. Kvarteret är pga den stora blandningen av gravvårdar okänsligt för nytillskott av vikt är dock att de hålls låga. Önskvärt är även att Mörners gravkor underhålls och bevaras för framtiden då det liksom släkten Gyllenkroks gravplats berättar om de stora gårdarna som är en del av traktens historia.

Kvarter H

ALLMÄN KARAKTÄR

Kvarter H utgör området närmast kyrkan. Här finns ett fåtal gravplatser. Ytan är gräsbevuxen och här finns även en plantering med ettåriga växter. Nedanför den södra ingången till kyrkan ligger en håll med inskription.

GRAVVÅRDSTYPER

Inom området finns en järnhäll och två stenhällar samt ett gjutjärnskors. Titlarna är intressanta, här finns exempelvis häradsskräddaren och kungens troman.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH KARAKTÄR

De ålderdomliga gravvårdarna i form av gjutjärnshällar och kors är kulturhistoriskt intressanta liksom de ålderdomliga titlarna.

Släkten Gyllenkroks gravplats.

Kvarter F fotografat mot släkten Gyllenkroks gravplats.

Gravsten rest över kusken J. Nilsson 1834.

Översikt över kvarter G. Även här är raderna med gravvårdar markerade genom häckar av varierande slag.

En av de mer speciella gravvårdarna i kvarteret en natursten med slipad yta.

Släkten Mörnerns gravkor.

Södra delen av kvarter H.

Nordöstra delen av kvarter H intill kyrkans korparti.

Järnhällen som finns i kvarteret. Den är rest över vice presidenten i Göta Hovrätt P. O. Sanderskiöld (1734-1805).

En häll som ligger vid kyrkans södra ingång.

SAMMANFATTNING

Blädinge kyrkogård är en mindre lantkyrkogård som sedan medeltiden har använts kontinuerligt. Till sin form och i sitt sammanhang i kyrkbyn är den kulturhistoriskt intressant. Kyrkogården har genomgått stora förändringar genom tiderna och den omgrävning och upprättning av raderna som gjordes på 1950-talet raderade det mesta av ett tidigare gravskick. Det finns några spår kvar som grustäckta ytor, gravkullar och ålderdomliga eller unika gravvårdar vilka är viktiga att bevara. Av särskilt intresse är även de båda släkterna Mörner och Gyllenkroks gravplatser vilka berättar om de stora gårdarna i socknen.

Kyrkogården har som helhet en karaktär av lantkyrkogård med medeltida ursprung och placeringen i landskapet vid sjön är estetiskt tilltalande.

Äldre gravstenar kan med fördel återanvändas. I övrigt är kyrkogården på grund av den stora blandningen av gravvårdar relativt okänslig för nytillskott.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm
Topografiska arkivet, Smålands museum, Växjö
Klipparkivet, Smålands museum, Växjö

Hammariskiöld, H. 2001. Minnets stigar.

Vassi, H. (red). 1998. Kyrkobyggnader i Kronobergs län. Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Fotografier och inventeringar av samtliga gravstenar, Blädinge-Vislanda församlingar. Inventeringsrapport Blädinge kyrkogård. rapport smålands museum.

Blädinge kyrka. Blädinge kyrkliga syförening. 1973.

Ordförklaringar

Högrest smal eller monumental gravsten

Denna typ av gravsten var vanlig under 1800-talet och fram till omkring 1920-talet. Ofta huggen i diabas eller grå granit. Monolit kallar vi den stora högresta gravvård som är huggen ur en enda sten.

Obelisk

Obelisken är en symbol över ära, redlighet och ståndaktighet. Den är ofta huggen i diabas och var vanlig under

hela 1800-talet. En bruten obelisk, kolonn eller den avhuggna trädstammen symboliserar den hejdade livsgärningen.

Låga smala gravvårdar

Ofta huggna i diabas och var vanliga från 1910-talet och fram till tiden kring 1900-talets mitt.

Låg rektangulär gravvård.

Den låga rektangulära gravvården blev vanlig under tiden efter andra världskriget och är fortfarande en allmänt förekommande modell. Gravstentypen har tillverkats mest i grå granit, men diabas var vanlig fram till 1960-talet. Från och med den tiden började den låga rektangulära gravstenen även huggas i röd granit, en typ som var mycket vanlig under 1900-talets andra hälft. Labradorgranit är en annan stensort som numera också används.

Låg bred gravvård

Gravvård som ofta övergår i en stenram och som är rest på familjegravar. Var vanlig från 1920-talet och några decennier framåt.

Fri form

Under 1900-talets slut fick gravstenen nya former. Stenar i t ex hallandsgnejs (hallandia) eller labradorgranit blev vanliga och de fick mer oregelbundna och fria former.

Marmorkors

Vanligast är det låga enkelt utformade marmorkorset som ofta är placerad på ett barns eller en ung människas grav. De blev vanliga kring 1900-talets mitt och används fortfarande idag.

Liggande natursten

Liggande natursten som är vanlig vid urngravar. Vanlig sedan den tiden omkring 1980-talet då urnlundar började anläggas på kyrkogårdarna.

Smideskors

Smideskorset har funnits under flera århundraden och tillverkades av den lokala smeden. De finns därför i olika modeller beroende på vem som tillverkat dem och vad som var modernt för tiden.

Gjutjärnskors

De blev vanliga i och med industrialismens utveckling kring 1800-talets mitt. Gravvårdarna tillverkades på lokala järnbruk efter modeller som var vanliga i hela Sverige.

Häll

Hällar finns såväl i gjutjärn som i sten. Hällen som företeelse har varit vanlig under flera århundraden såväl inne i kyrkan som utanför. Det finns även små kvadratiska hällar som är vanliga på gravar inom allmänna linjen eller som finns i familjegravar.

Kulturgrav

Gravplats som skall bevaras med stöd av kulturminneslagen och kulturminnesförordningen.

Thorvaldsen medaljonger

Thorvaldsen, Bertel (1770-1844) var en dansk skulptör vars konstverk blev populära motiv till prydnad på gravstenar. Det var motiv som bland annat "Natten", "Dagen", "Uppståndelseängel" och "Thanatos" som användes som förlagor till medaljonger som mångfaldigades. Medaljongerna hittar vi på gravstenar från 1800-talets andra hälft i hela Sverige.

Allmän linje/linjegravar

Kostnadsfria gravplatser som disponerades av en person i tjugofem år. I de allmänna linjegravskvarteren kunde man inte välja gravplats utan de döda begravdes i ensamgravar som lades efter varandra i kronologisk ordning. Graven märktes ofta ut med en enkel gravvård i form av träkors, små kvadratiska hällar eller mindre stående gravvårdar. Gravsättning enligt detta system upphörde 1964.

Stenram, staket och häck

Olika sätt att omgärda gravplatsen som blev vanliga på 1800-talets slut och var vanliga ända fram till 1900-talets mitt. Gravplatsen täcktes med grus eller singel som krattades i mönster och omgärdades av häckar, stenramar, järnstaket eller pollare mellan vilka kedjor är fästa.

Gravkulle

Graven märktes ut med en kulle som formades av jord. Kring kullen hölls marken ren från gräs och på upphöjningen planterades städsegröna växter som vintergröna eller murgröna. Detta var det vanligaste sättet att märka ut en gravplats under 1800-talets slut ända fram till 1900-talets mitt. Ovanför gravkullen placerades ett enkelt träkors eller gravstenen. Pärلكransar placerades ibland på kullen.

Trädkrans

Kring kyrkogården är ofta en krans av lövträd planterad. Ibland blandade trädsorter, ibland av en sort. Träden kan vara planterade av församlingsborna och kanske kom de från olika gårdar i socknen.

Vallmur

Mur där stenvallens insida stöds av en gräsbevuxen jordvall.